

CONFERÈNCIES D'ECONOMIA EUROPEA: PER UN NOU CONTRACTE SOCIAL EUROPEU

Distribució de la renda i desigualtat: la situació després de la Gran Recessió

31 octubre 2019

Laurence Boone (OCDE): "El 40% dels treballs actuals desapareixeran en els propers 20 anys, i un 30% dels restants canviaran de manera dramàtica"

Pol Morillas, director de CIDOB i moderador de la sessió, va apuntar en la seva arrencada que, des de la dècada de 1990, l'1% de la població més rica no ha parat d'acumular renda i que la diferència en la distribució entre els diferents percentils de la població no ha deixat d'eixamplar-se. Aquest procés ha afectat especialment als segments més pobres de les poblacions de l'Àfrica subsahariana, i, en segon lloc, a les classes mitjanes dels països desenvolupats, i que, a més dels megarics, ha beneficiat sobretot a les classes mitjanes de la Xina i l'Índia.

Al final d'aquests canvis, avui, a Espanya, el 60% dels treballadors temporals ho són de forma involuntària, i el 10% més ric de la població acumula el 60% de tota la riquesa personal.

**La pitjor desigualtat no és la d'ingressos,
sinó la d'oportunitats per progressar**

A continuació, va prendre la paraula Laurence Boone, economista en cap de l'OCDE, que va apuntar en primer lloc que la seva organització, tradicionalment interessada en analitzar l'economia des del punt de vista de la demanda, s'ha interessat en els últims anys per la desigualtat no només pel fet de ser una font important de preocupació social, sinó també perquè afecta el creixement econòmic.

Si analitzem l'evolució històrica dels ingressos del 10% més ric de la població dels països de l'OCDE, del 10% més pobre i del 10% que se situa en el mig de la taula, en el cas dels primers han crescut espectacularment, però per als altres dos s'han mantingut plans. A més, aquesta major desigualtat no s'inicia com molts pensen amb la crisi, sinó que es remunta dues dècades enrere en el temps i no ha fet més que aguditzar-se.

Laurence Boone (OCDE): "En les últimes tres dècades, la desigualtat no s'ha reduït pràcticament en cap de les economies avançades de l'OCDE"

Boone ha destacat a més que als països de l'OCDE no només hi ha una clara desigualtat en termes d'ingressos, sinó també en les oportunitats de les classes baixes i mitjanes a l'hora de progressar.

Aquesta disparitat d'oportunitats s'explica pels diferents nivells d'accés a la sanitat, a l'habitatge o a l'educació. Per exemple, els preus de l'habitatge per a les classes mitjanes dels països de l'OCDE han crescut el doble de ràpid que els seus ingressos, i això ha obligat a moltes persones a mudar-se fora dels centres de les ciutats, i a resultar menys competitives laboralmente per haver de dur a terme grans desplaçaments.

Sobre quines han estat les claus de l'actual desigualtat, l'economista en cap de l'OCDE es va referir en primer lloc a l'alentiment del creixement econòmic, que, naturalment, permet redistribuir menys; en segon, a les dificultats per accedir al mercat laboral dels més joves; i, finalment, a la proliferació de l'ocupació temporal, normalment associada a les capes de la societat menys formades i que provoca que moltes persones accedeixin al mercat laboral de forma intermitent i que els costi molt més construir una veritable carrera.

Boone va voler referir-se també a la participació de la gent gran i de les dones en el mercat laboral. La primera resulta imprescindible si pensem sobretot en la demografia del futur, quan es calcula que el 50% dels nens nascuts el 2007 viuran més de 100 anys i que, per tant, haurem de replantejar la feina perquè no serà sostenible rebre una pensió durant quatre dècades. Pel que fa a les dones, és imprescindible que puguin conciliar més i millor.

La digitalització està afectant més a l'ocupabilitat de les classes mitjanes que a la dels professionals menys qualificats

Referida a com està afectant la desigualtat la digitalització de l'economia, la ponent va apuntar que aquesta està sent més severa per a les classes mitjanes que per a les més baixes, perquè els treballs de baixa qualificació, com ara la cura de persones, els serveis o el turisme, encara no poden reemplaçar-se.

En qualsevol cas, els rols menys afectats per la digitalització són els més creatius o analítics, en un context en què el 40% dels treballs actuals desapareixeran en els propers 20 anys i un 30% dels restants canviaran de forma dramàtica.

Realitzat aquest apunt en clau digital, Boone ha destacat a més que la competició fiscal entre països per ser més competitius en plena globalització afecta també la desigualtat, perquè brinda importants exempcions a grans companyies que acaben pagant menys impostos.

Laurence Boone (OCDE): "La despesa pública se segueix destinant, sobretot, a la sanitat i les pensions, i en canvi inverteix poc en reduir la desigualtat a través de l'educació o de la reinserció laboral"

En matèria de despesa pública, l'OCDE ha constatat a més que no s'està invertint per reduir la desigualtat, perquè les principals partides segueixen sent la sanitat i les pensions, en contrast amb el poc que segueix destinant, per exemple, a l'educació o a la reinserció laboral.

Quines regulacions poden contribuir més a reduir la desigualtat?

Laurence Boone va dedicar el tram final de la seva intervenció a resumir quines mesures reguladores poden contribuir més a reduir la desigualtat, que va repartir en tres grups: les orientades a què les empreses siguin més competitives a nivell global i puguin contractar més; les enfocades a oferir més formació a la població per millorar el seu accés al mercat laboral; i les centrades precisament en millorar el funcionament d'aquest mercat de treball.

En paral·lel, la ponent va considerar importantíssim legislar perquè els països comptin amb un accés a Internet el més ràpid possible; per reduir traves administratives a l'hora, per exemple, de crear una empresa; perquè l'educació s'adapti a les necessitats de les empreses; per aconseguir una mobilitat laboral realment efectiva, a imatge i semblança de la dels països nòrdics on quan algú surt del mercat laboral se'l recicla i reincorpora immediatament; i per millorar l'accés a la sanitat i distribuir millor la despesa social.

El xoc en les rendes disponibles de les classes baixes i mitjanes a Espanya no té precedents des de 1973

En el col·loqui de tancament de la sessió, la seva primera ponent, Olga Cantó, professora titular d'economia de la Universitat d'Alcalá, va considerar que el fet que Espanya sigui avui el cinquè país més desigual d'Europa es deu a una combinació de factors conjunturals i a d'altres de tipus estructural.

Entre aquests últims, cal destacar un mercat laboral disfuncional que, fins i tot en el millor moment del cicle econòmic, el 2008, presentava una aturada del 8%, o la debilitat de les nostres polítiques públiques monetàries, amb un enfocament molt contributiu i on resulta urgent augmentar la capacitat de les rendes mínimes de les comunitats autònomes per donar suport a aquest 10 o 20% de la població en una situació d'emergència de renda. Va apuntar així mateix que al nostre país les polítiques familiars pràcticament no existeixen, perquè, tot i que les que hi ha són en efecte molt progressives, la seva mida és ínfima i solen tenir, a més a més, una durada molt curta.

Olga Cantó (Universitat d'Alcalá): "Des de la crisi, a Espanya s'ha incrementat la pobresa crònica i la privació material. Avui, més d'un terç de la població té dificultats per arribar a final mes, i l'ascensor social a s'està alentint"

Sobre què ha passat des de la recessió al nostre país, la ponent va afirmar que el xoc sobre les rendes disponibles entre 2010 i 2014 ha desplaçat a les rendes mitjanes i baixes cap avall a uns nivells inèdits des de 1973, i es va mostrar poc optimista sobre el fet que aquestes desigualtats s'hagin de corregir en el curt i mig termini, entre d'altres factors per la nostra educació, que en ciutats com Madrid o Barcelona presenten alguns dels majors nivells de segregació escolar de tot Europa.

No hi ha una correlació directa entre desigualtat i populisme

A continuació va parlar José García-Montalvo, professor d'economia de la Universitat Pompeu Fabra i research professor de BarcelonaGSE, qui es va mostrar crític amb les referències genèriques a la desigualtat quan en realitat en l'actualitat convergeixen molts tipus de desigualtats, i Espanya no classifica malament en totes.

A Europa, per exemple, la desigualtat es va reduir exponencialment en les dècades de 1920 i 1930, i va augmentar poquíssim durant la crisi econòmica. El que ha passat és que ens hem imbuït de l'*American dream* i de l'aspiració de viure millor que els nostres pares, que en realitat a Europa mai ha estat un dogma.

En el cas concret d'Espanya, la desigualtat salarial ha augmentat, però sobretot per l'augment exponencial de la feina temporal. I també ha crescut la desigualtat en termes de renda familiar bruta, però no perquè uns guanyin més que altres, sinó per la xacra de l'atur. En contrast, la desigualtat en termes de riquesa a Espanya es troba entre les més baixes del món, sobretot perquè molta gent és propietària d'un habitatge.

José García-Montalvo (Universitat Pompeu Fabra): "La desigualtat avui a Espanya és la mateixa que es va produir després de les crisis de 1985 o 1993, de manera que no pot ser l'única causa d'un auge del populisme que no es va produir en aquestes altres dues ocasions"

Pel que fa a la correlació entre desigualtat i populisme, García-Montalvo es va mostrar igualment crític. Segons el ponent, països gens sospitosos de ser desiguals com Finlàndia tenen també moviments populistes. A més, la desigualtat que vivim avui a Espanya és idèntica a la que ens van llegar les crisis de 1985 o de 1993, i en cap d'aquestes ocasions es va donar un repunt del populisme al nostre país. El problema no és la polarització entre rics i pobres, sinó la de tipus identitari.

Finalment, García-Montalvo va considerar que a Espanya redistribuïm molt malament, ja que la redistribució monetària va a parar a les classes socials equivocades, i va presagiar que en el futur sí que hi pot haver una greu desigualtat, perquè la digitalització va impactar de ple en el nostre mercat laboral i va obligar-nos a garantir uns recursos mínims a les famílies dels treballadors en trànsit de reciclar-se.

**La pitjor desigualtat no és entre països,
sinó entre ciutadans d'un mateix país**

L'últim ponent del debat, Marc Morgan Milá, investigador del World Inequality Lab, va apuntar que, si analitzem la desigualtat entre països europeus, podem distribuir-los en tres grups: els molt rics, amb ingressos mensuals per habitant de 5.000 euros, com Noruega i Luxemburg; els mitjans, entre els quals es troba Espanya; i els molt pobres, un col·lectiu que abasta per exemple a cinc països que actualment no formen part de la Unió Europea però que aspiren a fer-ho en els propers anys.

D'aquest repartiment emana que l'objectiu del projecte europeu consistent en la convergència entre països no ha funcionat i que, des de la crisi, el biaix entre el nord i el sud d'Europa ha augmentat.

Marc Morgan Milà (World Inequality Lab): "El 90% de l'actual desigualtat a Europa s'explica per la que existeix dins dels països, no entre ells"

Però, per a Morgan Milà, el veritable problema actual no és tant la desigualtat entre països, sinó l'existent dins de cadascun, a la qual va considerar ser la responsable del 90% de les desigualtats de l'Europa actual.

En aquest sentit, abans d'impostos i transferències, els països de l'Europa Occidental són els més desiguals, però també són els que realitzen una correcció més gran, de manera que els països de l'Europa de l'Est són els que presenten una major desigualtat de la demarcació.

El ponent va ressaltar a més que a Europa es produeixen grans transferències de capital Est-Oest, degut a les companyies occidentals que van comprar antigues empreses estatals de la banda oriental, i que el nostre continent presenta a més una desigualtat geogràfica molt superior a la dels Estats Units a causa de no ser un sistema federal.

Constatada aquesta major gravetat de la desigualtat dins dels països, Morgan Milà ha advocat en el tram final de la seva intervenció per reorientar les polítiques europees i optar, per una banda, per una fiscalitat més progressiva i, de l'altra, per actuar sobre la despesa i dur a terme grans inversions en serveis públics o infraestructures. El ponent també va apuntar que l'actual obsessió per reduir els dèficits públics redueix la capacitat d'estalvi d'empreses i llars, i que això resulta especialment desaconsellable en un moment com l'actual, en què l'economia europea afronta reptes substancials.